

HÍREK, ISMERTETÉSEK

A MTA budapesti obszervatóriumában 1984. XI. 12-én 9h45 percor gyenge földrengést regisztráltak. A földrengés epicentruma Budapeستől 10–15 km-re DNy-ra volt. A rengés magnitúdója 1,9 volt a Richter-skálán.

A magyarországi kalcitkristályokat amatőr kiállítás mutatja be Fertőrákoson, a kastélyban (Fő u. 153.). Közel ezer kristály exponátum a látnivaló. A gyűjteményt

kormányrendelet védi. A kiállítás saját hirdetése szerint ma ez a legteljesebb és legszebb kalcitkristály gyűjtemény Magyarországon.

Nyitva V. 1. – IX. 30. mindennap. IV. és X. hónapban péntek – szombat – vasárnap 9h-17 h. Az év többi napján és nyitás előtt, ill. zárás után ügyeleti szolgálat 80 m-re, Fő u. 192., Speier Ferencnél. Korok – tájak – múzeumok bélyegzés.

Személyi hírek

NÉMETH GUSZTÁVnak, Társulatunk választmányja tagjának a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa 1006/1977 (II. 17.) sz. határozatával alapított *Kiváló Munkáért* kitüntető jelvényt adományozta KAPOLYI László ipari miniszter 1984. IX. 2-án, a hazai földtudományok és ezen belül a kőolajföldtan fejlesztése terén, valamint Társulatunk vezetőségében és a 25 éve alakult Dél-dunántúli Területi Szervezetben, annak alapítása óta kifejtett eredményes munkájáért. A kitüntetést DANK Viktor, Társulatunk elnöke nyújtotta át 1984. XI. 21-én, a választmány ülésén.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa eredményes munkássága elismeréseként, nyugalomba vonulása alkalmából dr. FERENCZ KÁROLYnak, a Magyar Állami Földtani Intézet tudományos főmunkatársának a *Munka Érdemrend ezüst fokozata* kitüntetést adományozta.

(Magyar Közlöny 1984. IX. 25., 39. sz.)

A Minisztertanács 1046/1984 (IX. 25.) sz. határozata az Állami- és Kossuth-díj Bizottság személyi összetételének megállapításáról a tagok (54) között tartalmazza a következő két nevet:

dr. FÜLÖP József, a MTA rendes tagja, az Eötvös L. Tudományegyetem rektora, dr. KAPOLYI László, a MTA levelező tagja ipari miniszter. (M. K. 1984. 39. sz.)

Magfizikai kutatások és alkalmazásai Debrecenben címmel tudományos ülésszakot tartottak 1984. IX. 27-én a Debreceni Akadémiai Bizottság székházában abból az alkalomból, hogy 75 éves a hazai magfizikai kutatások úttörője, SZALAY SÁNDOR, az Akadémia rendes tagja.

A nemzetközi híru atomtudósok ez alkalommal átnyújtották *Társulatunk jubileumi plakettjét*. Az ünnepeltnek ezen kívül átadták a Debreceni Orvostudományi Egyetem Pro Universitate emlékérmét, a Központi Fizikai Kutató Intézet eddig csak külföldi tudósoknak adományozott, Prometheust ábrázoló emlékérmét és az ATOMKI arany gyűrűjét. A köszöntések után tizennégy előadás hangzott el a hazai magfizikai kutatásokról és gyakorlati alkalmazásokról.

A Minisztertanács 1048/1984. (X. 10.) számú határozata nyugállományba vonulására tekintettel dr. SZILAS A. Pált, a Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamér-

női Kar Olajtermelési Tanszék egyetemi tanárát 1984. XI. 5. napjával felmenti. (Magyar Közlemények, 1984. 41. sz.)

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 67. évfordulója alkalmából, eredményes munkásságuk és közéleti tevékenységük elismeréseként

dr. ALFÖLDI LÁSZLÓNAK, az Országos Vízügyi Hivatal főosztályvezetőjének, dr. FALLER GUSZTÁVNAK, az Ipari Minisztérium főtanácsosának a *Munka Érdemrend ezüst fokozata* kitüntetését adományozta.

(Magyar Közlemények 1984. XI. 21. 50. sz.)

DIENES István: A formalizált rétegtan egy alkalmazása: Az eocén képződmények korviszonyainak meghatározása a formalizált rétegtan módszereivel néhány jellemző fúrásban és feltárásban című *kandidátusi értekezésének* nyilvános vitája 1984. IX. 18-án de. 10 h-kor volt az Akadémia nagytermében. Az opponensek VÉGH SÁNDORNÉ, a föld- és ásványtani tudományok doktora és SZIDAROVSKY Ferenc, a matematikai tudományok kandidátusa voltak.

PAPP ILONA: Az ásványi eredetű természeti erőforrások rendszerszemléletű értékelése című *kandidátusi értekezésének* nyilvános vitája 1984. IX. 19-én volt az Akadémia nagytermében. Aspiránsvezető KAPOLYI László levelező tag. Opponensek: CSÁKI Csaba, a közgazdasági tudományok doktora és TÓTH Miklós a műszaki tudományok doktora voltak.

TAUFIK SALLOUM: National exploitation of Syrian oil and its importance as a main source of energy 1968–1980 című *kandidátusi értekezésének* nyilvános vitája 1984. IX. 26-án de. 10 h-kor volt az Akadémia nagytermében.

TOMPOS Endre: Petrográfiai módszer az ásványelőkészítési technológiák optimális tervezéséhez című *kandidátusi értekezésének* nyilvános vitája 1984. X. 18-án de. 10 h-kor volt az Akadémia kistermében.

SCHUEER Gyula és SCHWEITZER Ferenc: A Gerecse és a Budai-hegység édesvizi

mészköösszelei és képződésüknek geomorfológiai és geokronológiai sajátosságai című *kandidátusi értekezésének* nyilvános vitája 1984. X. 19-én de. 10h-kor volt az Akadémia nagytermében. Az értekezés opponensei JAKUCS László a földrajztudományok doktora és JÁNOSY Dénes a föld- és ásványtani tudományok doktora voltak.

KARÁCSONYI Sándor: Az alföldi rétegvizek metánosságának vízföldtani prognóza című *kandidátusi értekezésének* nyilvános vitája 1984. X. 26-án du. 14 h-kor volt az Akadémia kistermében. Opponensek: RÓNAI András, a föld- és ásványtani tudományok doktora és TÖRÖK János, a műszaki tudomány kandidátusa voltak.

MOLNÁR Béla: A Duna–Tisza közti tavak keletkezése, fejlődéstörténete és hasznosítása című *doktori értekezésének* nyilvános vitája 1984. XI. 27-én de. 10 h-kor volt az Akadémia nagytermében. Az értekezés opponensei RÓNAI András, a föld- és ásványtani tudományok doktora, BORSY Zoltán a földrajztudományok doktora és DUDICH Endre a föld- és ásványtani tudományok kandidátusa voltak.

PÁPAY József: A szénhidrogén-bányászat céljából fúrt kutak hőmérsékletviszonyai meghatározásának általános elmélete című *doktori értekezésének* nyilvános vitája 1984. XI. 30-án du. 14 h-kor volt az Akadémia kistermében.

BALLA Zoltán, HAVAS Pál, HAVAS László, H. SZILÁGYI ESZTER és HORVÁTH VERA GEOSPEKTRUM néven földtani-hidrogeológiai és bányászati gazdasági munkaközösséget alakítottak, 1015 Budapest I. Hattyú u. 3/b alatt.

Dr. Kézdivásárhelyi Szóts ENDRE geológus-paleontológus, a Société Géologique de France tagja 71. évében, 1984. IX. 1-én elhunyt. A zártkörű búcsúszertartás a Farkasréti temetőben volt IX. 11-én, majd a remetekertvárosi Szentlélek templom kriptájában helyezték örök nyugalomra.

Szóts ENDRE Pankotán (Árad m.) született 1914. II. 18-án. Kiváltképpen a hazai eocén paleontológiájában ért el maradandó értékű eredményeket.

Dr. Mónus Lórántné
(1927–1984)

1984. augusztus 11-én hosszan tartó, gyógyíthatatlan betegség következtében elhunyt MÓNUSNÉ GAVRILLA KLARISSZA, a Vízgazdálkodási Intézet főelőadója. Temetésén pályatársai és barátai megrendülten vettek búcsút attól a szakembertől, aki rövid megszokással az ipari földtani szolgálat kezdetétől részt vett az ország artézi kútjainak tervezésében, feldolgozásában és a vízgazdálkodási keretrendszert alapjának kidolgozásában.

1927. május 28-án Pécsen született. Előbb Miskolcon tanítói képzést, majd az Eötvös L. Tudományegyetemen a biológia-földrajz szakon tanári oklevelet szerzett. Az 1950-es évek elején, amikor számos, a földtannal rokon szakterületről is be kellett vonni több biológust és geográfust a Magyar Állami Földtani Intézet síkvidéki programjának megvalósításába, 1952-től őt is a térképező geológusok között találjuk. A nagy gyakorlatra szert tett fiatal szakember 1954-ben 80 geológussal és segédszeméllyel együtt az ország ásványi nyersanyag- és vízkutató vállalataihoz került. Rövid ideig a Ceglédi Mélyfúró Vállalatnál geológusként dolgozott, majd az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt sekélymélységű geofizikai kutatásában vett részt. 1965-től a Vízkutató és Fúró Vállalatnál, az átszervezés után pedig a Központi Vízkészletgazdálkodási Felügyelőség-nél — amely intézmény utóbb Vízkészletgazdálkodási Központ, majd Vízgazdálkodási Intézet nevet kapott — folytatta munkáját 1982-ig, nyugdíjazásáig. Beosztással helytálló tevékenységét a Kiváló Dolgozó és a Kiváló Munkáért kitüntetéssel ismerték el.

Dr. DOBOS Irma

BALLENEGGER RÓBERT (1882. nov. 11.—1969. nov. 13).

1982 decemberében emlékezett meg a MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézete, a Kertészeti Egyetem, az MTA — MEM Talajtani Bizottsága és a MAE Talajtani Társasága centenáriumi ülés keretében a talajtan klasszikus művelőjéről, BALLENEGGER RÓBERTRŐL. Az ülésen beszámoltak a tudós életútjáról, a hazai és nemzetközi talajtan művelésében és az oktatásban betöltött szerepéről. Előadás hangzott el BALLENEGGER RÓBERTNEK az agrogeológiával való kapcsolatáról, a Földtani Intézetben 1910 és 1919 között folytatott tevékenységéről. Az Intézet laboratóriumában, amelynek 1915-től kezdve vezetője volt, végezte talajmechanikai és talajkémiai alapvető elemzéseit, amelynek eredményei 1913-ban, 1916-ban és 1917-ben jelentek meg nyomtatásban.

1922-től a Kertészeti Tanintézet, majd a Kertészeti Főiskola tanára volt, 1947-től az Agrártudományi Egyetem talajtani tanszékének vezetője 1949-ben történt nyugdíjaztatásáig.

A centenáriumi ünnepségen munkatársai és tanítványai nagy számban jelentek meg és tanúságot tettek arról, hogy a földtudományok e kiváló művelője szakmai eredményei mellett kiváló emberi tulajdonságaival is maradandó emléket állított magának.

DR. RÓNAI ANDRÁS

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

A bauxit-geológia és timföldipar fejlesztése terén kiemelkedő eredményeket elért, a pályázat benyújtásakor 35. életévét még be nem töltött fiatal szakemberek részére „Gedeon Tihamér” elnevezésű díjat alapított az elhunyt leánya, amelyet évenként adományoznak.

1985-ben pályázni olyan 1982. január 1. óta hazai, vagy külföldi folyóiratokban megjelent közleményekkel, könyvvel, könyvrészlettel, megadott szabadalommal, megvédett egyetemi doktori, illetve kandidátusi értekezéssel lehet, amely a bauxit-geológia, illetve a timföldgyártás fejlesztését szolgálja.

A pályázatot elnyerő 10 000,— Ft-os díjban részesül, és ezzel együtt részére kislapszítikát adnak át.

A pályázatokat 1985. június 15-ig lehet beadni a Budapesti Műszaki Egyetem Tudományos Osztályára (1521. Budapest, Mű-

egyetem rkp. 3.). A megjelent munkák különnyomatait, vagy másolatait 6 példában kell csatolni.

Többszerzős munkákkal is lehet pályázni, viszont a társszerzőktől nyilatkozatot kell kérni, hogy a pályamű elsősorban a pályázó teljesítménye.

A pályázatokat bírálóbizottság értékeli, amelynek elnöke a Budapesti Műszaki Egyetem rektora, tagjai a Veszprémi Vegyipari Egyetem, a Nehézipari Műszaki Egyetem Miskolc, a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége és a Magyar Tudományos Akadémia képviselői.

A bírálóbizottság 1985. augusztus 31-ig dönt a díj adományozásáról, amelyet a tanévnyitó keretében nyújtanak át.

Dr. Polinszky Károly
a kuratórium elnöke

Természettudományi Múzeum, Föld- és Őslénytár. Budapest VIII. Múzeum körút 14—16. — A Tárban 1984. X. 16-án tett munkahelyi látogatás során kiosztott ismertető

Az ország legnagyobb múltú (alapítva 1802-ben) geozsokgyűjteménye. Jögelődje, a Természetiek Tára, a Magyar Nemzeti Múzeum alapító tára. Alapításától 1939-ig Ásvány-Őslénytár néven az Ásvány-Közetárral egy szervezeti egységet alkotott.

Történetének főbb állomásai: 1808: SZÉCHÉNYI FERENCÉNEK FESZTETICS JULIANNA jelentős ásvány- és ősmaradvány anyaggal

gyarapítja. 1821: a szakanyag tétele száma már 8451. 1870-ig számos kisebb-nagyobb gyűjteménnyel, ajándékokkal mérsékeltén gyarapodik. 1878-tól mintegy 40 éven át SEMSEY ANDOR mecenási tevékenysége nyomán jelentősen gyarapodik a gyűjtemény (Solnhofen, Holzmaden, Wyoming, Monte Bolea világhírű gerinctelen, hal és hulló leletei!) s Európa legszámtottevőbb gyűjteményei közé emelkedik. A két világ-

háború között mérsékelt a fejlődés. A gyarapodás főként hazai célgyűjtésekből áll. 1939: Az Ásvány–Öslénytár ketté válik az Ásvány–Közettárra és a Föld-és Öslénytárra. 1945: az ostrom alatt csekély károsodás, majd gyors fejlődés. 1954: megnyílik a Föld és az Élet fejlődéstörténete című kiállítás. 1956: tűzvész pusztítja el a Tár anyagának mintegy 65–70%-át. 1957-től gyors újjáépítés, korszerű berendezés, intenzív gyűjtőmunka, lendületes fejlődés. 1959-ben és 1966-ban a Magyar Állami Földtani Intézet, 1972-ben az Eötvös L. Tudományegyetem Földtani Tanszéke egyes gyűjteményeit átadja a Föld- és öslénytárnak.

Gyűjtőkör, gyűjtőterület: a hazai fosszilis faunák, földtani szelvények, jellegzetes földtani képződmények: összehasonlítható vizsgálatokhoz külföldi faunák, szelvény-anyagok, valamint recens fauna: továbbá kiállítási példányok gyűjtése (az ősnövénytani szakterületet a Természettudományi Múzeum Növénytárában művelik).

Gyűjteményi rend: a kerekén 87 000 leltári tételt kitevő gyűjtemény földtörténeti időrendben, azon belül lelőhely, további rendszertani sorrendben van felállítva. Az egyes gyűjteményrészek kezdői: paleozoos, kréta és hal: NAGY ISTVÁN ZOLTÁN: triász és jura: VÖRÖS ARTILA: paleogén és mikropaleontológiai: KECSKEMÉTI TIBOR: neogén: SZABÓ JÁNOS: gerincesek (halak kivételével): JÁNOSSY DÉNES.

Értékesebb gyűjtemények. Perm: Mansfeld: halak. Jura: Bakonycsérnyé: ammoniteszek. Bakony: brachiopodák. Solnhofen: gerinctelen és gerinces. Holzmaden: gerinctelen és gerinces. COQUAND-gyűjtemény. Kréta: Ausztria, Gosau: molluszkák. Eocén: Dudar, Tatabánya, Gánt: molluszkák. Oligocén: Eger: kiscelli molluszkák; WEILER hal-anyaga. Budapest: kiscelli molluszkák; WEILER hal-anyaga. Miocén: Kelet-Cserhát, Hidas, Szob, Letkés, Vár-

palota, Szokolya, Borsod-Bóta: molluszkák. Ipolytárnóc: lábnymos leletanyag. Pliocén – pleisztocén: Kormos-féle kis gerinces gyűjtemény. Alsó-pleisztocén: Villány: kisgerincesek. Középső-pleisztocén: Tarkó (Bükk), Vértesszőlős: gerincesek. Felső-pleisztocén: Istállóskő (Bükk), Varbó: gerincesek.

Rendszertani gyűjtemények: Nummulites-, nagy-foraminifera-, mikropaleontológiai, Glycymerida- (Budafok, Törökbalint), neogén Pectinida- (CSEPREGHYÉ MEZNERICS I. anyaga), korall- és balanida- (KOLOSVÁRY G. anyaga), eocén és miocén Decapoda-, recens madár összehasonlítható gyűjtemény.

Az anyag zöme monografikusan feldolgozott, publikált, közte sok típus (435 db).

A Tár alapításától mindmáig az öslénytani kutatások egyik hazai központja. Kutatói között olyan európai híri kutatók voltak, mint HANTEEN M., ID. LÓCZY L., FRANZENAU Á., ID. NOSZKY J., TASNÁDI KUBACSKA A., CSEPREGHYÉ MEZNERICS I.

Jelenleg öt tudományos munkatárs folytat mezozoos puhatestű (csiga, ammonitesz) és brachiopoda, eocén nagy-foraminifera, valamint negyedidőszaki gerinces kutatásokat. A kutatások többnyire valamilyen országos, ill. nemzetközi kutatási programhoz kapcsolódnak („Természeti erőforrások kutatása”, „Országos alapszelvény program”, Eocén program, IGC 174. projektum stb.). A Tár az Ásvány – Közettárral közös tudományos kiadvánnyal, a „Fragmenta Mineralogica et Palaeontologica” c. periodikával rendelkezik.

A tudományos munkát közel 1300 önálló műből, több mint 400 féle folyóiratról és 9000 különlenyomatról álló könyvtár segíti.

A Tár „Magyarország földtörténeti emlékei” és „Az öslények világa” c. kiállítását 5 év alatt közel egymillió látogató kereste fel.

DR. KECSKEMÉTI TIBOR

Beszámoló a XXVII. Nemzetközi Geológiai Kongresszusról Moszkva, 1984. augusztus 4–14.

Az első nemzetközi geológiai kongresszust 1879-ben Párizsban rendezték. Oroszország, illetve a Szovjetunió három, a VII., a XVII. és a XXVII. rendezését vállalta. A VII. 1897-ben Péterváron, a XVII. 1937-ben s az idei XXVII. Moszkvában volt. Az utóbbi méreteire jellemző, hogy a résztvevő geológusok száma megközelítőleg 6000–7000 volt. A résztvevők számát és országok szerinti megoszlását pontosan nem lehetett megállapítani. A rendező bizottság ugyanis

csak a kongresszus után állítja össze a résztvevők teljes listáját. A szocialista államokból magyarok, csehszlovákok, bolgárok, jugoszlávok és kínaiak voltak jelen nagy számban. Jelentős volt a Német Dem. Köztársaság és Kuba részvétele is. A nyugati államokat főleg az Egyesült Államok, Franciaország, a Német Szövetségi Köztársaság, a skandináv államok, Japán geológusai képviselték, de szinte a világ minden országából érkeztek geológusok.

Szervezés

A sok résztvevő elhelyezését és mozgatását jól oldották meg. A delegációk vezetői az új nemzetközi kongresszus épületben, a Szovincenrben laktak. A résztvevő geológusokat a Hotel Roszsiában, illetve a Hotel Ukrainában helyezték el. A népes magyar delegáció legnagyobb részt az utóbbi szállodában lakott.

Az előadások zöme a Lomonoszov Egyetem főépületében, illetve modern, új egyetemi épületekben (B-1, B-2) volt. A B-1 épület különösen alkalmas volt előadások tartására kondicionált hőmérsékletet, jó vetítő és minden ülhelyen szinkron tolmácsolási lehetőséget biztosító előadótermeivel. A főépület termei ezeknek a követelményeknek kevéssé feleltek meg. A kongresszus hivatalos nyelve az orosz és angol volt, az előbbin elhangzott előadásokat angolra, az utóbbin elhangzottakat oroszra tolmácsolták. Tekintve, hogy a kongresszus nyelvei között a francia, a német és a spanyol is elfogadott, néhány előadás ezeken a nyelveken is elhangzott, egyidejű orosz fordítással. A kőolaj szekció Moszkva új kongresszusi központjában, a Szovincenrben tartotta előadásait.

Kitűnően megszervezték a hotelek és az egyetem közötti közlekedést. Reggel fél nyolc és este fél nyolc között pontosan minden félóránban ment autóbusz a résztvevőkkel a szállójuk és az egyetem, ill. az egyetem és a szállodájuk között. Ez rendkívül megkönnyítette a részvételt és az előadások pontos látogatását.

Nem volt könnyű feladat ilyen sok résztvevő napi étkeztetése sem. A reggeli a Hotel Ukrainában igen kedvező volt; 2 rubelért, svéd asztal jelleggel, bőséges ellátást adtak. Az ebéd a legtöbb esetben nem volt megoldható, mert a B-2 épület és az egyetemi főépület éttermei kicsik voltak ilyen sok geológus étkeztetésére az előadások között. Viszont az épületek folyosóin, illetve előcsarnokaiban büféket állítottak fel, ahol szendvics, sütemény és üdítő ital bőségesen volt kapható.

Három helyen történt regisztrálás után a kiadványokat, az előadói és kulturális programokat, az egyes szekciók előadásainak kivonatát, a kollokviumok teljes anyagát, a különféle rendezvényekre a meghívókat, minden regisztrált hiánytalanul megkapta. Ezek postai hazaküldése is jól meg volt szervezve. Kedvező volt az is, hogy újságokat, napilapokat, különböző nyelveken, az egyetem területén vásárolni lehetett.

Tudományos program

Augusztus 4-én a Kreml-palotában volt az ünnepélyes megnyitó, üdvözlések, hang-

verseny és este fogadás. A kongresszus plenáris ülése 5-én volt.

A moszkvai kongresszus tudományos jelentőségének megértéséhez röviden a földtan nemzetközi kutatásainak kimagasló eredményeiről adok áttekintést. A földtan és a földtudományok közös nemzetközi kutatásai a második világháború után, a nemzetközi légkör enyhülésével, 1970 körül alakultak ki. Az 1980-ban tartott párizsi kongresszus három új nemzetközi kutatásról számolhatott be.

A párizsi és a moszkvai kongresszus, illetve 1980. és 1984. közötti legfontosabb tudományos eredmények:

1. *Óceáni kutatások.* A Glomar Challenger 1983-ban fejezte be 15 éves dicsőséges működését. Folytatása lett az ODP (Ocean Drilling Program), amely az Egyesült Államok, Franciaország, NSZK, Japán, Kanada közös programjaként a Glomar Challengernél lényegesen mélyebb fúrásokat telepített. Tovább folytatódott a tengerpartok közelében a nemzeti olajkutató fúrások (Anglia, Hollandia, Norvégia, NDK stb.). A fúrásokat szeizmikus mérésekkel és műszeres nyomelem kutatással készítették elő. Fontos szerepet játszottak az óceánok kutatásában a tengeralfúrások, amelyeknek merülési képessége általában 3000 m. De egyes speciális tengeralfúrások, pl. a mélytengeri árkok vizsgálata esetén 6000 m mélységig is képesek lemerülni. Mindezek az óceánokban rejlő nyersanyagok feltárását, jövőbeli kiaknázásuk lehetőségét hatalmas mértékben segítették elő. Az óceáni medencék geológiájának jelentőségét mutatja, hogy ezzel a moszkvai kongresszus külön szekcióban foglalkozott.

2. *Kontinentális kutatások.* Nagyon fontos szerepe volt a nagymélységű fúrásoknak az utolsó négy évben a kontinensek feltárásában is, amint erre bevezető plenáris előadásában Prof. E. A. KOZLOVSKIJ geológiai miniszter, a kongresszus elnöke is rámutatott.

A földtan szerepe a Szovjetunió nemzetgazdaságában a c. előadásában hangsúlyozta, hogy a Föld felszínéhez közel fekvő ásványi nyersanyagok mennyisége fokozatosan csökken. A pesszimisták jelenleg már a készletek gyors kimerüléséről beszélnek. Meg kell vizsgálni tehát a kontinensek 4–5 km alatti részeit is. A Szovjetunióban folytatják a Kola felszígeten az egészen új technológiával végzett 12 000 m-es fúrást. Ez a legmélyebb fúrás, amelyet eddig a Földön mélyítették. A Kola felszígeti fúrás legérdekesebb eredménye, hogy ebben a mélységben mindössze 200 °C hőmérsékletet mértek. Ez azt jelenti, hogy a hőmérséklet lefelé a vártnál lényegesen lassabban emelkedik.

A kontinensek mélysztintjének fúrásokkal való feltárása más országokban is előtérbe került. Érdekes eredményt adott pl. a belgiumi Ardenneknben mélyített nagymélységű fúrás, amely karbon evaporit telepet harántolt.

A kongresszus „continental drilling” címen külön ülést szentelt a kérdésnek. A nagymélységű kontinentális fúrások a nyersanyagok feltárása mellett a szóban forgó ország mélysztintjének földtani megismerését is szolgálják.

A kontinensek feltárását szeizmikus mérésekkel a COCOR (Consortium for Continental Reflexion Profiling) program szolgálja az Egyesült Államokban. A franciák az ÉCORS (Étude des continents et des conéans par reflexion sismique) program keretében vizsgálták nemzetközi, spanyol, ill. olasz együttműködésben készült reflexiós szelvények segítségével a Pireneusokat és az Alpokat.

A nemzetközi programok kimagasló eredményei igen jól tükrözödtek a szekciók előadásaiiban. A mintegy 3600 előadás 22 szekcióban zajlott. A szekciókon belül témák, ill. külön szimpóziumok szerint csoportosították az előadásokat. A szekciók beosztása:

1. Sztratigráfia
2. Paleontológia
3. A negyedkor geológiája és geomorfológiája
4. Szedimentológia
5. A prekambrium geológiája
6. Az óceáni medencék geológiája
7. Tektonika
8. Geofizika
9. Petrológia
10. Mineralógia
11. Geokémia és kozmokémia
12. Ércgenesis és érctelepek
13. Kőolaj és gázmezők
14. Szilárd energiahordozók telepei

15. Nem fémek ásványi anyagok

16. Hidrogeológia

17. Mérnökgeológia

18. Távérzékelés

19. Összehasonlító planetológia

20. Matematikai geológia és földtani információ

21. A földtan története

22. A földtan oktatása

A szekciók és előadások nagy száma miatt komoly nehézséget okozott a legnagyobb érdeklődésre számot tartó előadások kiválasztása. Az előadások általában este 6–1/2 óráig befejeződtek.

Igy a számomra legfontosabb üléseken, a Magmás Kőzetrendszertani Bizottság meetingjén és megbeszélésin részt tudtam venni, mert ezek fél hétkor kezdődtek. A vulkáni kőzetek kémiai alapú ($\text{SiO}_2\%$ és $\text{K}_2\text{O} + \text{Na}_2\text{O}\%$ függvényében) rendszerének kidolgozott javaslatát a bizottság véglegesen elfogadta és nemzetközi használatra való elfogadtatását javasolja a kongresszusnak. A kongresszus vezetősége a javaslatot egyetértett és azt nemzetközi alkalmazásra ajánlja. A bizottság további programja a metamorf kőzetek osztályozása.

Várható, hogy a következő periódusban ismét a kontinensek nagy – 10–15 km – mélységű fúrásokkal történő feltárása kerül a nemzetközi földtani kutatás előterébe, a szárazföldek nyersanyag készletének növelése érdekében. Emellett valószínű, hogy a műholdak számának növekedése, a távérzékelés és a három dimenziós televízió rohamos fejlődése a földtani kutatásban is forradalmi változást fog eredményezni. Lehetővé fogja tenni a teledetekciós földtani térképezést, sőt a sztereoszkópikus térképek készítését is.

A terv szerint a következő Nemzetközi Geológiai Kongresszus 1989-ben Washingtonban lesz. SZÉKYNÉ FUX ILMA

Könyvismertetés

DÖMSÖDI János: Talajjavítási útmutató. Mezőgazdasági kiadó. Budapest, 1984. 237 p.

Örvendetesen szaporodnak a talajaink karbantartását, kezelését, javítását szolgáló munkák párhuzamosan azzal az igénnyel, hogy mezőgazdaságunktól mind nagyobb teljesítményeket várunk. A fel-talaj gondozásán túl az erőteljesebb mű-trágyázás és az öntözés hatásai a figyelmet a talajrétegek alatti földtani képzőm-nyekre is ráirányítják, valamint a talajvíz helyzetére és mozgására. Így a földtani

kutatás és térképezés legfrissebb eredményei helyet kapnak a talajtani vizsgálódásban és munkákban.

DÖMSÖDI János kézikönyve gyakorlati irányú. 1:160 000-es méretű térképeken bemutatja az országterület talajait 14 csoportba osztva, tehát valamivel részletesebben, mint a talajgenetikai beosztás (SZABOLCS I. – VÁRALLYAI Gy. 1966) kilenc fő csoportja, de nem követve annak gyakorlati szempontból nehezen követhető részletesezt (28 típus).

Az útmutató bevezetésében a szerző mezőgazdasági földtani (talajtani) alap-

ismeretek címen áttekintést ad a talajok elterjedéséről és települési viszonyairól, a sekélyföldtani viszonyokról, a vízföldtani viszonyokról, a talajpusztulásról és az ásványi szerves talajjavító anyagokról.

A talajjavító anyagok sorában részletes tájékoztatást kapunk a szerves anyagokban gazdag láptalajokról és a tőzegtelepekről. E témakörnek a szerző régi művelője, több tanulmánya és kézi könyve jelent meg e tárgyban. Külön fejezet szól a talajok morfológiai tulajdonságáról, a talajgenetikai osztályozásról és a talajok javítás szempontjából való osztályozásáról.

E bevezető fejezetek szolgálgják a földtani és talajtani ismeretek kapcsolását. Az útmutató gyakorlati jellegének megfelelően a szerző népszerű ismertetésre törekszik, talán túlzottan is, mert ez a törekvés több helyen a szakszerűség rovására megy.

A térképes ismertetésben részletes leírást kapunk az egyes tájak talajféleségeiről és azok minőségéről. Bőséges általános és egyes tájakra vonatkozó irodalomjegyzék zárja a kötetet.

DR. RÓNAI ANDRÁS

GALGÓCZI ERZSÉBET: Vidrvas. Regény. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 1984. 263 oldal

Szépirodalmi mű ismertetésének szakfolyóiratban akkor van helye, ha szoros szakmai vonatkozásokról adhat hírt. E regény esetében erről van szó. Dokumentumok erős alapot nyújtják a regény felépítésére, amely PAPP Simon börtönéveiről, annak előzményeiről és a rákövetkező időről, a MAORT perről szól.

A szereplők neve más, a történet kifestő bonyolítása azonban követi az eredeti nyomot. Regényszerűen persze, attól a történet olvasmányossága kedvéért el-el térve, kivált a kronológiai rendben. A szakmai kör számára többé-kevésbé ismert tények, vonatkozások csoportosítása nem zavaró, minthogy a műfaj követelménye. A lapokról a kor levegője árad. Olvasás közben már-már eltűnő emlékképp bukkant fel a recenzens előtt: Gyarmat a föld alatt. A több, mint 30 éve bemutatott magyar film, amely a MAORT, s előtérben a vezéralak szabotázs-sorozatát a korabeli művészi feldolgozási módban névelte.

A szereplők és valódi névükön említettek nagyobb része már lelépett a színpadról. Akiik — kevesen — még tényleges szereplők, kárvalottjai voltak az ügynek, bizonyára okkal kapják fel a fejüket, ha a regényben a regénybe illő — átalakítás utáni — formában bukkannak rá az általuk jobban, vagy másként ismert vonatkozá-

sokra-tényekre. Ezen az alapon kifogások emelhetők GALGÓCZI E. regénye ellen. De nem szokás-e történelmi művek beállításait is a korhűséget nélkülözőnek, szubjektíve eltúlozottnak s más egyébként állítani a kritikákban? Úgy tűnik, ideje volt ezt a szakmai közutadatunk mélyén lapangó szegyeit, vagy fájdalmat a regényíró segítségével kibeszélni. Ahogy a gyermekből a szorongást szóval, rajzzal, eljátszással kihozza és ezzel kompenzálja a pszichológus.

Aki a regényt olvassa, alkothat róla helyeslő vagy elmarasztaló véleményt tapasztalatai, ismeretei, hallomásai, előítéletei, megrögzöttségei alapján. Teheti ezt igen széles skálán. De hatása alól nem vonhatja ki magát.

KASZAP A.

HEGYINÉ PAKÓ J.—PADÁNYI T.—VITÁLIS GY.: A dolomit bányászata és felhasználása. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1984.

Hézagpótló könyv jelent meg 1984-ben a Műszaki Könyvkiadó gondozásában a dolomit hazai földtanáról, bányászatáról, sokoldalú ipari felhasználásáról, karsztvíztartó jelentőségéről.

Századunk eleje óta ugyan sok közlemény foglalkozott egy-egy kisebb terület dolomit előfordulásával, vagy más ipari nyersanyag tárgyalásakor ismertették a dolomit is, de összefoglaló monografikus feldolgozás a hazai dolomitról mint ipari nyersanyagról eddig még nem készült. A három szerzős mű ezt pótolja. A könyv alapját az az országos építőipari dolomit-kateszter képezi, amelyet a Központi Földtani Hivatal megbízásából 1976–80 között HEGYINÉ PAKÓ JÚLIA és VITÁLIS György a Szilikátipari Központi Kutató Intézetben részletes anyagvizsgálati adatokra alapozva készítettek. Ezt a katesztert átdolgozva és a dolomit bányászatra vonatkozó ismeretekkel kiegészítve 1984-ben a fenti címet viselő könyvben publikálták.

A 312 oldalas kézikönyv négy részre tagolt. Az első rész a dolomit előfordulások földtani, illetve vízföldtani viszonyait, azok anyagvizsgálatát, gazdaságföldtani viszonyait tárgyalja. Ez a gerince, a legnagyobb terjedelmű fejezete a könyvnek (17–180 o.), amely földtani—földrajzi taglalás szerint 10 fejezetre oszlik.

1. A nyugati hegység-részek dolomitos közei
2. A Keszthelyi-hegység, a Bakony és a Balaton-felvidék dolomitterületei
3. A Vértes és a Gerecse dolomitterületei

4. A Pilis-Budai-hegység és a Vác környéki mezozoos szigettrögök dolomit-területei
  5. A Bükk dolomitterületei
  6. Az Észak-borsodi karszt dolomitterületei
  7. A Mecsek dolomitterületei
  8. A Villányi-hegység dolomitterületei
  9. A Dunántúl és az Alföld recens dolomitképződményei
  10. Felszín alatti dolomit-területek
- Az anyagvizsgálat kiterjed a dolomit ásvány-kőzettani vizsgálatára (mikroszkópos és elektronmikroszkópos felvételekre) kémiai összetételére, gyakran nyomelem vizsgálatára is. Különösen érdekes a 9. és 10. fejezet. A földtani irodalomban egyre nagyobb figyelmet szentelnek a recens dolomitképződési folyamatoknak, a nemzetközi irodalomban főleg a tengeri, hazánkban a szárazföldi karbonátképződésnek. Így foglalkoznak a szerzők is a 9. fejezetben a Fertő-tó, a Balaton feneké recens dolomit-iszapjával, a Duna-Tisza közti tavak recens dolomitjával.

A teljesség kedvéért a 10. fejezetben röviden ismertetik a dolomitkibányások térségében és a mezozoos medencealjazatok területén a kisebb-nagyobb mélységbe süllyedt, helyenként nagy vastagságú dolomit összleteket, amelyek vízföldtani, kőolajföldtani, esetenként ércföldtani szempontból is jelentősek lehetnek.

A könyv második része a földtani és az anyagvizsgálatok összefoglaló értékelése. A második rész 4 fejezetre oszlik.

1. A magyarországi dolomitok rétegtani helyzete
2. A magyarországi triász dolomitok genetikai típusai és összefüggésük a kőzet minőségével
3. A dolomitkőzetek termolumineszcenciás vizsgálatai
4. A dolomitosodás, a dedolomitosodás és a rekalcitoidosodás kérdései

Különösen értékesek a második fejezetben a táblázatos összeállítások. A 20. táblázatban a felszíni dolomit-kifejlıdések rétegtani áttekintését adják. Uralkodik a triász dolomit, amely a triász valamennyi emeletét képviseli. Az egyes genetikai típusokat a kőzettani kifejlıdés és az anyagvizsgálati eredmények alapján különbítették el. A fontosabb kőzettani típusok kémiai összetételének szélső és átlagértékeiről a 21. táblázat, az építéstechnológiai vizsgálatok jellemzőinek szélső és átlagértékeiről a 22. táblázat tájékoztat. A 23. táblázat a triász dolomitok genetikai típusainak építéstechnológiai minősítését tünteti fel.

A 24. táblázatban a szerzők az egyes dolomit-típusok felszíni elterjedését mutat-

ják be. A dolomit termolumineszcenciás vizsgálata CSORBÁS István korszerű munkája.

A harmadik rész a dolomit hasznosítási lehetőségeivel és minőségi követelményeivel foglalkozik. Fejezetei a következők:

1. A dolomit felhasználási területei
2. A dolomit minőségi követelményei
3. A dolomit mint karszt, illetve hévíztároló kőzet
4. A dolomit, mint kőolaj-, ill. földgáztároló kőzet
5. A dolomit, mint ércesedésre alkalmas kőzet (a dolomit indikátor szerepe)
6. A dolomit, mint bauxitfektű kőzet (a dolomit szerepe a bauxitképződésben)
7. Javaslat a további kutatásokra

A dolomit fontosabb felhasználási területeiről, a minőségi követelményekről és a vonatkozó szabványról, szerződéses szavatosságról jól áttekinthető, több oldalas táblázat tájékoztat.

A negyedik rész a dolomit bányászatával és előkészítésével foglalkozik. Négy fejezete van.

1. Jelenlegi dolomittermelésünk
2. Bányatervezés, -telepítés
3. A bányaművelés módszerei
4. A korszerű bányagépek alkalmazása

A 29. táblázat megadja a dolomitbányák valamennyi fontos jellemzőjét a gazdasági szervezet, az üzembentartó szervezet, a bányauzem helyének, évi termelésének és a termék jellemzőinek egyidejű feltüntetésével. Továbbiakban a bányatervezés és telepítés, a bányaművelés és tervezés, az ásványelőkészítés és tervezés, valamint a fejtés legfontosabb ismereteit foglalja össze. Röviden kitér a korszerű bányagépek alkalmazására, természetvédelmi és környezetvédelmi feladatokra.

Rendkívül gazdag a könyv végén összeállított irodalom, amely 28 oldalra terjed ki, külön feltüntetve a nyomtatásban megjelent és a hozzáférhető kézirat munkákat. Dolomit kutatásban érdekelt geológusoknak, bányászoknak és ipari szakembereknek nélkülözhetetlen forrásmunkája.

SZÉKYNÉ FUX VILMA

Tibor ZOLTAI and James H. STOUT: Mineralogy, concepts and principles. Burgess Publishing Company, Minneapolis 1984.

Az olvasó új szemléletű ásványtan tankönyvvel ismerkedett meg. A szerzők a Minnesota Egyetem ásványtani tanszékének professzorai, akik a tanszék mintegy 20 éves oktatási kísérletének és gyakorlatá-

nak tapasztalatai alapján írták meg könyvüket, elsősorban tankönyvként.

Ahogy a könyv bevezetőjében elmondják, szándékuk az volt, hogy a kémiai és fizikai alapok korszerű tárgyalása mellett olyan volumenű rendszeres ásványtani anyagot nyújtsanak az oktatás számára, amely reálisan elsajátítható a hallgatók által, és tartalmában olyan „típus” ásványokat foglal magába (mintegy 100 ásványt), amelyek közé a tárgyaltakon kívüli ásvány könnyen beilleszthető, és a hasonlóság alapján az ásvány tulajdonságai jó közelítéssel ismertté válnak a hallgató számára.

A könyv két nagy részből áll.

Az első rész fejezetei:

I. történeti visszatekintés, a kristályrendszerek és kristálytulajdonságok (szín, alak, sűrűség stb.) definíciói.

II. Kristályszimmetria, szimmetria elemek, kristályosztályok, projekciók.

III. Kristályszimmetria, Miller indexek, kristályformák.

IV. Szimmetria és atomkötés. Kötéstípusok, polarizáció, kristályenergia, ásványok színe.

V. Kristályszerkezet, kristályrácsok, hasadás, transláció.

VI. Kristályfizika és szimmetria. Hőtágulás, piezoelektromosság, piroelektromosság, mágneses tulajdonságok, mechanikai tulajdonságok.

VII. Kristályok növekedése és hibáik. Növekedés és stabilitás.

VIII. Kristálykémia és stabilitás.

IX. Ásványkémia és ásványtársulások.

X. Röntgenvizsgálat, diffrakció. Értelmezés rácsparaméterek, reciprokációk meghatározása stb.

XI. Optikai ásványtan.

A második rész a „válogatott” rendszeres ásványtban.

A könyvet táblázatok, projekciós ábrákat, számításokat tartalmazó függelék egészíti ki.

Áttanulmányozva az olvasó meggyőződhet a könyv korszerű szemléletéről és hasznos tanulságokat, ismereteket nyerhet oktató, hallgató és gyakorló geológus egyaránt.

DR. EGERER Frigyes

1982-ben Budapesten tartott, X. szimpóziumán bemutatott dolgozatok angol nyelven kiadott gyűjteménye. (A szimpózium üléséről és tanulmányi kirándulásáról írt beszámoló már megjelent a Földtani Közöny 1983. évi 113. kötetének 178. oldalán.)

A kötetben tizenhat különböző nemzetiségű szerzőtől összesen 67 cikk jelent meg. A cikkeket szemléletes ábramelléletek és a tárgykörhöz tartozó irodalomjegyzékek egészítik ki. A kinyomtatott dolgozatoknak közel a felét szovjet szakemberek írták. Az egymástól eltérő terjedelmű, tárgykörü és kidolgozási fásónak az az egyetlen közös vonásuk, hogy a geológiai kartográfia kialakulásának történetéhez és jelenlegi helyzetéhez kívánnak ismereteket szolgáltatni. Mint azt a kötet előszavában FÜLÖP József is hangsúlyozta, Magyarországon jelentős hagyományai vannak a földtani tudomány múltja kutatásának és a körülmény is indokolta azt, hogy Budapestet jelölték ki a szimpózium helyéül.

Rövid ismertetésben nem törekedtem a kötet teljes tartalmának ismertetésére. Ezért meg kellett elégednem a benne olvasható főbb megállapítások felsorolásával, továbbá a magyar vonatkozású részek megemlítésével.

A kötetben levő dolgozatokat négy témakörbe csoportosították. A kötetben alkalmazott sorrendet követve, az egyes csoportokról az alábbi megállapításokat tehetjük:

I. A földtani térképkészítés általános irányelveinek fejlődése az idők folyamán

Az itt közölt dolgozatok több, egymástól igen eltérő szempontból próbálják megvilágítani a földtani térképkészítés módszertani alapelveinek időnkénti megváltozásait. Így például TRIFONOV, G. F. (47–53. old.) a marxizmus-leninizmus dialektikus materialista felfogásának szemszögéből vizsgálja a problémát. DUDICH E. (61–67. old.) viszont a modern műszaki eszközök felhasználásának lehetőségeit ismerteti: tengerfenék kutatás, repülőgépekről és űrhajókról készített fényképfelvételek stb. Más dolgozatok szólnak továbbá az alkalmazott térképlelek és a színskála egységesítéséről, a tektonikai elemek ábrázolásmódjáról, stb. Az első földtani térképet keréken 300 évvel ez előtt (1684-ben) szerkesztette meg LISTER; az egységes színeskulcsot pedig több mint száz évvel ez előtt (1881-ben) hagyta jóvá a bolognai Nemzetközi Geológus Kongresszus. Mégis mindmáig vannak megoldatlan részletkérdések a térképi ábrázolásmód egységesítésének fel-

Contributions to the History of Geological Mapping. (Adatok a földtani térképezés történetéhez.) Szerkesztette DUDICH Endre 442 oldal, 74 szövegtábla ábra. Akadémiai Kiadó, Budapest 1984.

A Földtan Tudománytörténetének Nemzetközi Bizottsága (International Commission on the History of Geological Sciences)

adatkörében. Az ebben közreajászó szubjektív és objektív okok felsorolása nem tartozik könyvismertetésünk kereteibe.

II. A földtani térképek készítésének története az egyes országokban, illetve az egyes földtani tájegységek területén

Az ebbe a tárgykörbe tartozó dolgozatok zöme nem szorítkozott csupán a térképkiadványok megjelenésének időrendi felsorolására, hanem ismertette az ábrázolt ismeretanyag folyamatos gyarapodását és a szerkesztési módszer fejlődését is. Nem illik bele a tudománytörténeti megemlékezések sorába ZHENG és WANG munkája (199—204. old.), akik csupán a legutóbbi harminc év tevékenységét és Kína jelenlegi feltérképezettségi állapotát ismertetik anélkül, hogy megemlékezzenek a hajdani nagy elődök régebbi eredményeiről, érdemeiről is. Ezzel szemben ASHGIREI, G. D. szovjet tudós nem mulasztotta el, hogy a Nyugati-Himalája térképezésének történetében felsorolja — többek között — DR. LÓCZY Lajos, UHLIG Viktor és HEIM Albert nevét is (197—198. old.).

A mi számunkra különösen érdekes a hajdani Osztrák—Magyar Monarchia területtől, valamint a mai Ausztria és Szlovákia területtől készített térképek története (99—101 és 129—137. old.). Ehhez a témakörhöz csatlakozik BREZSNYÁNSZKY Károly értekezése is a Kárpát-medence megatektonikai térképeinek és a hegység szerkezeti elemek alakulásáról (199—128. old.).

Sajnálatos, hogy román szakemberek nem mutattak be egyetlen egy dolgozatot sem a szimpóziumon. Ezért Erdély és a Bánság földtani térképezésének történetére vonatkozólag csupán utalásokat találunk BREZSNYÁNSZKY (122. old.), PÓKA (238. old.) és Csíky (401—408. old.) munkáiban.

III. A különleges fajtájú földtani térképek kialakulásának története

Az ebbe a csoportba sorolt értekezések nem a kőzetek felszíni elterjedését ábrázoló térképeket tárgyalják. Az itt vizsgált speciális ábrázolások főként olyan adatokat tartalmaznak, amelyek valamely tudományos szakterület (geofizika, ásvány-kőzet-tan), vagy a gyakorlati bányakutatás céljait szolgálják. A téma fontossága miatt érthető, hogy a kötetnek ez a része a legterjedelmesebb és itt jelent meg a legtöbb magyar dolgozat is:

PÓKA T.: A magmás kőzetek ábrázolásmódjának fejlődése (237—245. old.)

STEGENA L.: Magyarország közreműködése a világ geofizikai térképezésében (251—259. old.)

KNAUER J.: A bauxitgeológiai térképezés fejlődése Magyarországon (287—295. old.)

SZANTNER F. et al.: A bauxit-prognózis-hoz használt bázistérképek Magyarországon (297—309. old.)

SZÉLES L.—KISS J.: A földtani térképek szerepe a kőszénbányászatban (313—320. old.).

IV. Kiváló tudósok tevékenysége a geológiai térképezésben

Az itt közölt tanulmányok híres elődeink széles körű tevékenységének csupán a térképezéssel kapcsolatos vonatkozásait írják le. Ilyen módon írta meg Csíky Gábor is tanulmányát Magyarország bányaföldtani térképezésének a tizennyolcadik században élt előfutáiról (399—410. old.). Ebben a dolgozatban MARSGLI, BORN, FICHTEL és FRIVALDSZKY munkáiról olvashatunk.

A külföldi szerzők dolgozatai közül kiemelendő VALLANCE, T. G. (Ausztrália) és TORRENS, H. S. (Nagy-Britannia) megemlékezése TOWNSON Róbertről (391—398. old.). TOWNSON R. angol természetbúvár 1793-ban beutazta Magyarországot s utazásáról egy geológiai adatokat és vázlatos földtani térképet is tartalmazó könyvben számolt be. TOWNSON később Ausztráliába vándorolt ki s itt folytatta tudományos munkásságát. Ő tehát — BEAUDANTOT is megelőzve — hazánk legrégebb földtani térképezője volt. Ezért úttörő tudományos munkásságát egyformán számon tartjuk mi magyarok, éppúgy mint az angolok és ausztráliaiak is.

A kötet legvégén a Tudománytörténeti Szimpózium holland elnökének, HOOPYKAAS R.-nek záróbeszéde olvasható. Ebben kifejezésre juttatja az elhangzott előadások közös megállapítását, vagyis azt, hogy a földtani tudomány fejlődése és a térképi ábrázolásmód változásai az idők folyamán mindig kölcsönhatással voltak egymásra.

Áttekintve a szép kiállítású kötetet, elismeréssel kell szólnunk DUDICH Endre szerkesztői munkájáról is. Az érthető okokból heterogén kiállítású kézirat tömeg összegyűjtése és sajtó alá rendezése olyan szakértelemet és szorgalmat követelő nagy feladat lehetett, amelynek elvégzéséhez csak az ezen tudományos iránti őszintelen lelkesedés nyújthatott kellő erőt.

Proceedings of the Seventeenth Assembly of the European Seismological Commission (Az európai földrengéstani bizottság 17. közgyűlésének munkálatai). Edited by BISZTRICSÁNYI E.—SZEDOVITZ Gy. szerk., Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983.

A XVIII + 689 oldal terjedelmű kötet impresszuma tudtul adja, hogy a könyvet a szilárd Föld geofizikájának haladása (Developments in Solid Earth Geophysics) sorozatban, és az Elsevier kiadóval közös kiadásban publikálták. A hagyományos nyomdatechnika helyett gyors sokszorosítási eljárást alkalmaztak: a kéziratokat eredeti formájukban reprodukálták.

A kötetben az elnöki bevezető után közölt 118 dolgozatot az Európai Szeizmológiai Bizottság (ESC) 17. közgyűlésén (1980. VIII. 21—23.) és az Európai Geofizikai Társulat (EGS) VII. évi gyűlésén (VIII. 24—29.) Budapesten adták elő, vagy oda küldték be. A könyv 14 fejezetre oszlik, a tanácskozássok szekciói szerint: 1. Az európai digitális szeizmikus hálózat (6. cikk), 2. A földrengések veszélye és előrejelzése (9), 3. Szeizmicitás (21), 4. Adatbeszerzés (3), 5. Fokális mechanizmus és a földrengések előrejelzése (6), 6. Mikrorengések és szeizmikus zajok (5), 7. Elmélet és interpretáció (10), 8. Mélyrengéses vizsgálatok (2), 9. A kőnyelvi fizikai és kémiai tulajdonságai (11), 10. A jelenlegi kéregmozgások s a kísérő szeizmicitás (9), 11. Európa kéregszerkezete (21), 12. Kelet-Európa lemeztektonikája (13), 13. Geofizikai geofizika (1). A szerzői kollektívák szép számmal szerepelnek, így a cikkek számánál jóval több szakember a kötet dolgozatainak szerzője.

Hazai szerzőktől nyolc dolgozatot találunk, köztük RÓNAI A. kiemelkedő jelentőségű dolgozatát az Alföld vertikális mozgásáról, mint a magnetosztratigráfia példáját; Dévaványa és Vésztő egy-egy 1200 m-es fúrását 1 m-es közökben mintázták meg, szigorú előírások szerint és küldték folyamatosan a kanadai Dalhousie Egyetem paleomágneses laboratóriumba. A két fúrásban az üledékképződés évi átlagos sebessége 0,17, ill. 0,20 mm volt a negyedidőszakban, 0,20, ill. 0,23 mm a pannonban. HÉNERVÁRI P.—NOSZTICZIUS Z. a földrengéseket kísérő fényjelenségek megfigyelésének szükségességéről, SZEDOVITZ Gy. a budapesti mikrotremor mérésekről érte-

kezlik (ez utóbbinak csak kivonata olvasható). BISZTRICSÁNYI E. et al. a hazai szeizmológiai telemetrikus hálózatot ismereti, amivel szakkörünkben hiányzó alapismeretet nyújt. Nem közismert, hogy a budapesti négy állomással áll rádió összeköttetésben (Píszkéstető, Kecskemét, Pécs, Kabhegy).

A 12. fejezetben van a másik négy hazai dolgozat. BILK I. a mecseki alsókréta vulkanizmust ismerteti részletesen, 29 tétel irodalom felsorolásával. CSILLAG J. et al. a Kárpát-medence eocén vulkáni övének lemeztektonikai meghatározottságáról értekezik s fejezetet szentel a posztvulkáni szerkezet-alakulásnak is. Őt ábra szemlélteti a legkorszerűbb képbe illesztés szándékával készült színtézist. EMBEY ISZTIN A. a magyarországi bazaltos kőzetek tektonikai helyzetét kísérel meg meghatározni a főbb elemek eloszlása révén. Röviden ismerteti a különböző korú bazissos kőzetárusulásokat. Ezeket diagramon ábrázolja genetikus mezőkbe kerülnek a mintákat reprezentáló pontok, így tektonikai vonatkozások válnak leolvashatóvá. Ily módon kiadódik a Pannon-medence kéregbeli termális diapirja, ez az alkali bazalt vulkanizmus eredendő oka. Leszögezi, hogy a közvetlen köpenyeredetű ultrabázissos kőzetek teljességgel hiányoznak a Bükk hegységben, a wehrli nyilvánvalóan kumulatív eredetű. POGÁCSÁS Gy.—VARGA I. reflexiós szeizmikus mérések alapján vizsgálja a Pannon-medence kainozóos szerkezetének jellemző fejlődését.

A kötetben közölt tanulmányok zömmel a környező országok szerzőitől származnak s ezen országok megfelelő vonatkozásait tárgyalják. Sok közötté a magvas, figyelmet felkeltő; általában jól, illetve elegendően illusztráltak. A tanulmányok sokfélesége miatt nem lehet mindegyiket beilleszteni a fejezetek adta keretbe. Így a Tien San és a Turáni-alföld szeizmológiája Európa kéregszerkezete fejezetének végére került.

KITAIBEL P.—TOMTSÁNYI Á.: A móri földrengés c. értekezésének (1814) címlapja és a rengési területet ábrázoló térkép stílusosan díszíti a kötet elejét. Kár, hogy a kötet tartalmával nem áll kapcsolatban, vagy ha igen, ez a kapcsolat homályban maradt.

A kötet végén a szerzők címlistája és tárgymutató található, teljessé téve annak használhatóságát és a szükséges kapcsolatok ápolását.

KASZAP A.